

Resumé af Afrapportering af efterafgrødekontrollen 2023

Indeværende resumé indeholder de overordnede konklusioner i *Afrapportering af efterafgrødekontrollen 2023*. Kontrollen omfatter de fire efterafgrødeordninger, jf. boks 1.

Boks 1

De fire efterafgrødeordninger

Pligtige efterafgrøder

Pligtige efterafgrøder er et generelt krav, der gælder for bedrifter i hele landet. Kravet er på 10,7 eller 14,7 pct. af efterafgrødegrundarealet alt efter bedrifternes brug af organisk gødning.

Husdyrefterafgrøder

Husdyrefterafgrøder er et krav målrettet dels oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper og dels kystvandoplande med indsatsbehov. Bedrifter, som bruger over 30 kg N/ha organisk gødning, tildeles et husdyrefterafgrødekrav mellem 0-32 pct. af efterafgrødegrundarealet¹.

Målrettet kvælstofregulering (frivillig del)

Målrettet kvælstofregulering er målrettet kystvandoplande med indsatsbehov. Det er politisk besluttet, at ordningen skal opnå en reduktion i kvælstofudledningen på 3.500 tons årligt. I foråret kan landbrugere med arealer i kystvandoplande med indsatsbehov søge tilskud til efterafgrøder og alternative virkemidler – denne del er frivillig.

Målrettet kvælstofregulering (obligatorisk del)

Efter ansøgningsfristen opgøres det, om der er søgt nok til at nå indsatsbehovet i de enkelte kystvandoplande. Hvis der ikke er søgt nok, udstedes et krav i kystvandoplandet, så indsatsbehovet nås – denne del er obligatorisk. Landbrugere, som har fået tilsagn i den frivillige del, kan fratrække denne indsats fra et evt. obligatorisk krav. Der er derfor generelt stort incitament til at indgå i den frivillige del, hvilket betyder, at den obligatoriske del af ordningen kun udgør en begrænset andel.

Anm: Økologer er ikke omfattet af husdyrafgørdekrav og målrettet kvælstofregulering.

Kontrolresultater

Kontrolresultaterne kan ikke direkte sammenlignes på tværs af ordninger. Dette skyldes, at den frivillige del af målrettet kvælstofregulering er en EU-finansieret tilskudsordning, som har andre typer af kontrol og sanktioner end de tre øvrige ordninger, som er baseret på nationale regler. Kontrolresultaterne for de forskellige efterafgrødeordninger opsummeres nedenfor, jf. tabel 1.

Som det fremgår af tabel 1, blev der i 2023 konstateret overtrædelser ved ca. 53 pct. af de landbrugere, der indgik i den tilfældigt udtagne stikprøve af frivillige målrettede efterafgrøder. Andelen af overtrædelser beskriver, hvor mange landbrugere der havde en overtrædelse, men skelner ikke mellem store og små overtrædelser. Den høje overtrædelsesprocent i 2023 kan til dels forklares ved, at der var mange små overtrædelser. Det gennemsnitlige overtrådte areal udgjorde således ca. 6 pct. af det endelige kontrollerede tilsagnsareal for frivillige målrettede efterafgrøder. For den tilfældigt udtagne stikprøve på pligtige og husdyrefterafgrøder blev der

konstateret overtrædelser ved 12,1 pct. af de kontrollerede bedrifter, mens det samlede overtrådte areal udgjorde knap 2 pct. af det samlede kontrollerede areal.

Tabel 1

Kontrolresultater for de forskellige efterafgrødeordninger, 2023

Efterafgrøde-ordning	Metode	Antal kontrollerede landbrugere	Antal kontrollerede landbrugere med overtrædelser	Andel kontrollerede (pct.)	Andel vægtet overtrådt areal (pct.)
Frivillige målrettede efterafgrøder	Tilfældig stikprøve	193	103	53,4	6,3
	Risikobaseret (databaseret)	505	302	59,8	4,8
	Risikobaseret (satellitbaseret)	250	181	72,4	7,1
Obligatorisk målrettede efterafgrøder	Tilfældig stikprøve	5	0	0,0	0,0
Pligtige og husdyr efterafgrøder	Tilfældig stikprøve	99	12	12,1	1,9

Anm.: Tabel 1 viser kontrolresultater fordelt på ordning. For de frivillige målrettede efterafgrøder er resultaterne underopdelt efter udtagningsmetode. I 2023 var den risikobaserede udtagning med data mindre effektiv til at finde overtrædelser end den tilfældige udtagning. Dette skyldes, at der til den risikobaserede udtagning med data i 2023 blev anvendt data, som viste sig ikke at være egnet til at finde overtrædelser. Fra og med 2024 er metoden for den risikobaserede udtagning ændret, så der også i forbindelse med den tidlige udtagning anvendes data fra satellit til at udvælge ansøgere til kontrol.

Landbrugeren har forskellige virkemidler til at efterleve de forskellige efterafgrødeordninger. Kontrolresultaterne fordelt på virkemidler opsummeres nedenfor, *jf. tabel 2*. Sammenlignes resultaterne på tværs af virkemidler, er der generelt fundet flest overtrædelser på virkemidlet efterafgrøder, som også er det mest brugte virkemiddel. Ser man på andelen af overtrådt areal i forhold til det kontrollerede areal, er der dog flere overtrædelser på alternativerne tidlig såning af vinterafgrøder og mellemafgøder. Ud fra tilgængelige data kan der ikke identificeres en forklaring på forskellene på andel af overtrådt areal mellem virkemidler, men SGAV vil følge udviklingen i overtrædelser på de forskellige virkemidler i de efterfølgende år.

Tabel 2

Kontrolresultater fordelt på virkemidler, andel vægtet overtrådt areal af det kontrollerede areal (pct.)

Virkemiddel	Frivillige målrettede efterafgrøder	Obligatorisk målrettede efterafgrøder	Pligtige og husdyrefterafgrøder
Efterafgrøder	4,1	0	1,9
Tidligt såede vinterafgrøder	23,4	0	2,2
Mellemafgrøder	30,9	-	0,0
Præcisionslandbrug	3,0	-	0,0
Braklagte arealer	0,0	-	10,6
Øvrige	0,0	-	0,0

Anm.: Tabellen viser kontrolresultaterne for den tilfældigt udtagne stikprøve.

Sammenhæng mellem overtrædelser og tabt effekt

Formålet med efterafgrødeordningerne er bl.a. at reducere udvaskningen af kvælstof til vandmiljøet. Hvorvidt en overtrædelse medfører tabt kvælstofeffekt, afhænger af flere forhold. For alle ordningerne gælder det, at overtrædelser, der ikke findes ved kontrol, kan medføre, at hele eller dele af kvælstofeffekten går tabt. Eksempelvis vil hele effekten gå tabt, hvis de indberettede efterafgrøder slet ikke er etableret. Hvis efterafgrøderne er etableret, men ikke er vokset jævnt frem, vil en del af effekten være tabt.

I den frivillige del af målrettet kvælstofregulering får landbruger nedsat sit tilskud og sin kvælstofkvote, når der findes en overtrædelse ved kontrol. Når kvælstofkvoten nedsættes, må landbrugeren bruge mindre gødning året efter, hvormed et eventuelt effekttab modvirkes. Landbruger får en bøde eller indskærpelse for overtrædelser på obligatoriske målrettede efterafgrøder, pligtige og husdyrefterafgrøder. På disse ordninger benyttes ikke nedsættelse af kvælstofkvoten ved overtrædelser.